

Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa

**Tom 3
Praktyczne aspekty
przygotowania grup dyspozycyjnych państwa**

Pod redakcją:
**Piotra Bogdalskiego, Danuty Bukowieckiej
Roberta Częścika, Bogdana Zdrodowskiego**

Szczytno 2014

RECENZENT

prof. zw. dr hab. Roman Maciej Kalina

prof. zw. dr hab. Jarosław Wołęszo

dr hab. Ryszard Olszewski

REDAKCJA WYDAWCY

Justyna Zaryczna

Robert Ocipiński

PROJEKT OKŁADKI

Jan Napiórkowski

© Wszelkie prawa zastrzeżone — WSPol Szczytno 2014

ISBN 978-83-7462-409-1

e-ISBN 978-83-7462-410-7

ISBN tomu 3 978-83-7462-445-9

e-ISBN tomu 3 978-83-7462-448-0

Druk i oprawa:

Wydział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie

12-100 Szczytno, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111

tel. 89 621 51 02, fax 89 621 54 48

e-mail: wwip@wspol.edu.pl

Objętość: 15,59 ark. wyd. (1 ark. wyd. = 40 tys. znaków typograficznych)

Spis treści

Wprowadzenie	5
<i>Robert Częścik</i>	
Praworządnie, skutecznie, bezpiecznie — trudna sztuka interweniowania	7
<i>Legally, Effectively, Safely — Difficult Art of Intervention</i>	
<i>Kuba Jałoszyński</i>	
Realizm szkolenia taktycznego policyjnych sił specjalnych warunkiem wysokiego poziomu umiejętności bojowych policjantów...	21
<i>Realism in Tactical Training of Police Special Forces — as a Condition of High Level of Police's Combat Skills</i>	
<i>Marek Stefański</i>	
Wybrane zagadnienia przeprowadzania interwencji policyjnej z uwzględnieniem doświadczeń w Niemczech i Stanach Zjednoczonych	35
<i>Chosen Issues of Performing Police Intervention Based on the Experience of German and American Police Officers</i>	
<i>Robert Gwardyński</i>	
Profesjonalny trening policjantów jako istotny element w kształtowaniu podstawowych czynności służbowych	57
<i>Professional Training of Police Officers as an Important Element of Forming the Basic Duties</i>	
<i>Jan Harasymowicz</i>	
Utylitarne i aksjologiczno-etyczne zalety <i>unifight</i> w szkoleniu funkcjonariuszy policji i wojska	75
<i>Utilitarian and Axiological-ethical Advantages of Unifight in the Training of Police and Army Officers</i>	
<i>Jarosław Cymerski</i>	
Przygotowanie Biura Ochrony Rządu do przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa państwa w wymiarach wewnętrznym i międzynarodowym	91
<i>Preparation of the Government Protection Bureau to Act Against Internal and International State Security Threats</i>	
<i>Piotr Łapiński, Leszek Markuszewski</i>	
Kształtowanie umiejętności psychospołecznych funkcjonariuszy Służby Więziennej	109
<i>The Development of Psychosocial Skills of Prison Service Officers</i>	
<i>Mariusz Nepelski</i>	
Wsparcie działań antykrzysowych przez wykorzystanie systemów symulacyjnych w działaniach realnych	123
<i>Support Through the Use of Anti-crisis Measures Simulation Systems in Real Activities</i>	

Jarosław Kamiński, Jarosław Struniawski

- Profesjonalizacja kadr dowódczych w zakresie dowodzenia operacjami policyjnymi z wykorzystaniem symulatora działań policji w sytuacjach kryzysowych jako integralnego elementu podnoszenia kompetencji dowódczych** 137
The Police Operations Simulator of Crisis Situation as an Integral Element Used in the Professionalization Process of Police Commanders' Skills

Roman Jan Głąbowski

- Nordic walking jako element kształtowania sprawności fizycznej policjantów** 149
Nordic Walking as an Element of Improving the Physical Fitness of Police Officers

Marcin Nowak

- Crossfit — nowa forma treningu w Policji** 161
Crossfit — a New Form of Training in the Police

Andrzej Chodała

- Wpływ długotrwałego wysiłku fizycznego o umiarkowanej intensywności na skuteczność strzelania — raport z badań pilotażowych** 175
Influence of a Long-term Physical Effort of Moderate Intensity on the Effectiveness of Shooting — Report from Pilot Research

Bartłomiej Szrajber, Krzysztof Klukowski, Jolanta Kujawa, Andrzej Czamara

- Urazy narządu ruchu związane z aktywnością fizyczną i szkoleniową** 187
Injuries of Musculoskeletal System Connected with Physical Training Activities

Aleksandra Nowak

- Zadania służby zdrowia w zapobieganiu narkomanii. Szkolenie w dziedzinie uzależnień** 209
Tasks of the Health Care in Preventing Drug Addiction. Training in the Field of Addiction

Jakub Parobczy, Tomasz Zalewski

- Europejskie ramy kwalifikacji w dziedzinie kształcenia medycznego dla zawodu ratownika wodnego** 223
European Qualifications Framework in the Area of Medical Training for Lifeguards

Adam Płaczek

- Szkolenie i doskonalenie zawodowe policjantów w zakresie pierwszej pomocy** 249
Professional Education and Training of Police Officers in Providing First Aid

Danuta Bukowiecka, Ireneusz Bukowiecki

- Pomiar sprawności fizycznej w procesie doboru kandydatów do wybranych służb dyspozycyjnych społeczeństwa odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa** 267
Measurement of Fitness Level in the Recruitment Process to Selected Public Services Responsible for Internal Security

Wprowadzenie

Bezpieczeństwo od zarania ludzkości było przedmiotem zainteresowania człowieka, społeczeństwa i organizacji państwowych, głównie w wymiarze doktrynalnym i praktycznym. Zapewnienie bezpieczeństwa wymagało od państwa powołania i utrzymania wielu instytucji wykonawczych z odpowiednimi kompetencjami. Ponieważ zagrożenia bezpieczeństwa, niezależnie od ich źródeł, mogą wystąpić obecnie w każdej sytuacji, miejscu i czasie, koniecznością jest utrzymywanie części tych wyspecjalizowanych instytucji w ciągłej zdolności do reagowania. Instytucje te w swoich ramach do bezpośrednich działań powołują grupy dyspozycyjne, które są różnie ujmowane i interpretowane w literaturze, ale ich wspólnym celem jest bezpośrednia, bezzwłoczna ochrona i obrona społeczeństwa przed wszelkimi zagrożeniami, niezależnie czy są to grupy militarne, paramilitarne, cywilne czy ochotnicze. Specyfiką tych grup jest to, że ich członkami są zazwyczaj osoby wyróżniające się poświęceniem i zaangażowaniem w realizację zadań w sytuacjach trudnych, wymagających odwagi, poświęcenia i dyspozycyjności. Ze względu na trudne warunki działania wymagają one specyficznych procedur, doboru personelu i sposobów przygotowania. Jednym z bardzo istotnych aspektów tego bezpieczeństwa jest odpowiednie przygotowanie wszystkich podmiotów do efektywnej realizacji przypisanych im zadań.

Bezpieczeństwo było również od wieków przedmiotem poznania naukowego, ale dopiero kilka lat temu doczekało się w Polsce wyodrębnienia jako samodzielna dyscyplina naukowa. Wydarzenie to zintensyfikowało badania naukowe związane z wszelkimi aspektami poznania naukowego bezpieczeństwa, w tym zapoczątkowało porządkowanie języka jego opisu, tworzenie specyficznych metodyk poznania, usprawnianie funkcjonowania wszelkich podmiotów bezpieczeństwa i kierowanie nimi. Owocem tego jest liczący się dorobek naukowy związany zarówno z aspektami teoretycznymi, jak i praktycznymi grup dyspozycyjnych.

Niniejsza trzytomowa publikacja jest zarówno wyrazem samodzielnej aktywności przedstawicieli polskich środowisk naukowych, jak i tej pod auspicjami Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie posiadającej znaczący dorobek badawczy, szczególnie w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego. Od wielu lat prowadzone są tu badania związane z wieloma aspektami bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz publikuje się ich wyniki.

Właśnie przygotowaniu służb dyspozycyjnych do działań w sytuacjach kryzysowych poświęcony jest niniejszy zbiór opracowań, artykułów i referatów konferencyjnych, zawierający wyniki badań znaczących ośrodków naukowych w Polsce. Stanowi on ważny głos naukowców w rozwoju nauk o bezpieczeństwie.

W niniejszym tomie przedstawione zostały praktyczne aspekty przygotowania grup dyspozycyjnych państwa.

Redaktorzy

Praworządnie, skutecznie, bezpiecznie — trudna sztuka interweniowania

Streszczenie. W rozdziale autor omówił trudną sztukę przeprowadzania interwencji policyjnej jako działanie na rzecz ochrony bezpieczeństwa obywateli oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Pamiętać należy, że w trakcie wykonywania czynności służbowych policjanci korzystają z wielu przysługujących im uprawnień, między innymi legitymują, przeszukują i stosują środki przymusu bezpośredniego — w tym broń palną. Obecnie rośnie liczba zdarzeń, których ofiarami są funkcjonariusze Policji. W związku z tym podejmowane przez nich interwencje muszą zmierzać w jak najkrótszym czasie do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia i co się z tym wiąże przedsięwzięcia bezpiecznych, a zarazem skutecznych czynności przywracających porządek prawny. Autor zwrócił szczególną uwagę na to, jak ważną rolę w zagwarantowaniu bezpieczeństwa odgrywa system szkolnictwa policyjnego i jakie rozwiązania należałoby wprowadzić, by w zdecydowany sposób wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa fizycznego interweniujących policjantów, a także osób postronnych.

Słowa kluczowe: Policja, interwencja, bezpieczeństwo, informacja, zdarzenie

Abstract. In this article the author discusses the difficult art of police intervention as an action to protect the safety of citizens and the security and public order. It should be remembered that in the performance of official duties police officers use a variety of their rights, among others they check, search and use means of force — including firearms. Today the number of incidents in which the victims are police officers is still growing. Therefore, the interventions undertaken by them must lead in the shortest time to establish the nature, type and circumstances of the resulting events and what is connected with this take safe and effective action to restore the legal order. The author pays special attention to the important role of police education system in ensuring the safety and what solutions should be implemented to decisively improve the physical safety of the intervening police officers and bystanders.

Keywords: police, intervention, security, information, event

„[Policjant — dopisek R.C.] Musi umieć bić się z dwoma mężczyznami, dwukrotnie wyższymi od niego i młodszymi i to w ten sposób, by nie zniszczyć munduru i nie być brutalnym. Gdy ktoś go uderzy — jest tchórzem, gdy odda uderzenie — jest chamem”.
„Kim jest policjant?” — glosa amerykańskiego komentatora radiowego Paula Harveya

Skuteczna realizacja ustawowych zadań Policji wymaga doboru różnych form i środków działania. Niejednokrotnie zadania te, zwłaszcza bezpośrednio związane z ochroną życia, zdrowia i mienia obywateli, realizowane są w trybie interwencyjnym. Tryb ten charakteryzuje przede wszystkim konieczność podejmowania działań bezpośrednich — *face to face* — oraz duże tempo działania. Z kolei duża różnorodność zdarzeń realizowanych w tym trybie wymaga wszechstronności od podejmujących interwencje

policjantów i wymusza niejako ich aktywność i zaangażowanie, zwłaszcza że interwencja może przebiegać w skrajnie niebezpiecznych warunkach. Oczywiście postulat szybkości w odniesieniu do podejmowanych działań, mimo że niejako bezpośrednio zaspokaja społeczne „zapotrzebowanie” na sprawną pracę policji, nie oznacza bynajmniej postępowania chaotycznego, żywiołowego i bezmyślnego. Postulat ten już od kilku lat posiada rangę jednego z priorytetów i zadań priorytetowych komendanta głównego Policji. W latach 2013–2015 zdefiniowano go jako jeden z sześciu priorytetów pod nazwą: „Doskonalenie obsługi obywatela poprzez szybką i skuteczną reakcję Policji na zdarzenie”. Do jego realizacji służą przede wszystkim działania polegające na kierowaniu większej liczby policjantów do służby patrolowo-obchodowej, doskonalenie przepływu informacji między służbą kryminalną a prewencyjną i usprawnianie procesów komunikowania się ze społeczeństwem¹. Miarą stopnia realizacji zadań z tego obszaru są opracowane mierniki odnoszące się przede wszystkim do bezwzględnej liczby policjantów skierowanych do służby patrolowej i obchodowej danej jednostki Policji oraz czas reakcji na zdarzenie jako wskaźnik optymalnego wykorzystania dysponowanych przez dyżurnego jednostki Policji sił i środków. Czas reakcji oznacza w tym wypadku średni czas, jaki upływa od momentu przyjęcia zgłoszenia o zdarzeniu do chwili przybycia na miejsce policjantów i przekazania przez nich informacji o rozpoczęciu czynności. W zależności od terenu, referencyjny średni czas reakcji na zdarzenie wynosi: dla terenu wiejskiego — 15 minut, zaś dla terenu miejskiego — 10 minut². W podsumowaniu zbiorczym dla terenu całego kraju za 2013 r. średni czas reakcji na zdarzenie w terenie miejskim wyniósł 10 minut i 21 sekund, zaś w terenie wiejskim — 13 minut i 3 sekundy³. Podczas przeprowadzania interwencji policjanci korzystają z całego spektrum przysługujących im uprawnień: legitymują, przeszukują, dokonują kontroli osobistej, stosują środki przymusu bezpośredniego — w tym broń palną, represję karoadministracyjną, a nawet zatrzymują osobę, pozbawiając ją możliwości swobodnego poruszania się. Lektura przepisów policyjnych normujących realizację zadań policji o charakterze prewencyjnym pozwala interwencję policyjną postrzegać również w kategorii stanu stałej gotowości formacji

¹ Komenda Główna Policji, *Priorytety i zadania priorytetowe Komendanta Głównego Policji na lata 2013–2015*, Warszawa 2012.

² Zob. szerzej: *Katalog mierników dla komend wojewódzkich (stołecznej) Policji na 2013 rok*, Warszawa 2013.

³ Zestawienie statystyczne osiągniętych wartości dotyczących czasu reakcji na zdarzenie przez jednostki podrzędne do WA KGP Warszawa w okresie od 01.01.2013 do 31.12.2013, formularz IV/3, wydruk z 17 stycznia 2014 r.

do działań na rzecz ochrony bezpieczeństwa obywateli oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Ilustracją tej permanentnej i deklarowanej gotowości mogą być chociażby nazwy nadawane od lat wyspecjalizowanym komórkom, takim jak: Pogotowie 997, Referat Patrolowo-Interwencyjny (RPI), Ogniwo Patrolowo-Interwencyjne (OPI), Grupa Szybkiego Reagowania (GSzR) itp.

Zgodnie z definicją słownikową „interwencja” oznacza „włączenie się w bieg jakiejś sprawy, mieszanie się w coś dla osiągnięcia jakiegoś celu”⁴. W literaturze przedmiotu pojęcie „interwencja policyjna” jest definiowane na wiele sposobów. Mimo że cokolwiek leciwe (lecz nie archaiczne!), szczególnie uwagę zwracają dwie definicje. Wincenty Bednarek i Zdzisław Stocki określają interwencję jako „szybkie włączenie się policjanta(-ów) w tok społecznego zdarzenia, naruszającego normy prawa lub zasady współżycia społecznego w celu czynnego przeciwdziałania mu lub wywarcia nań wpływu i przywrócenia stanu poprzedniego”⁵. Z kolei Zbigniew Wierny definiuje interwencję jako „przybycie funkcjonariusza Policji na miejsce zdarzenia, podjęcie działań zmierzających do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia i przedsięwzięcie czynności przywracających porządek prawny”⁶. W literaturze i różnych przepisach odnoszących się do podstawowych form służby prewencyjnej interwencję policyjną określa się też jako takie działanie Policji, które umożliwia natychmiastowe wystąpienia jej funkcjonariuszy na rzecz ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. W praktyce policyjnej często utożsamia się interwencje z czynnościami przypisanymi ściśle do służby prewencyjnej. W szczególności zaś, odnosi się je do mniej lub bardziej wyodrębnionych komórek patrolowo-interwencyjnych, względnie oddziałów prewencji Policji, choć obowiązujące przepisy nie określają jednoznacznie ich wykonawcy. W zasadzie interwencję może przeprowadzić każdy policjant, który ukończył szkolenie podstawowe. Niezależnie jednak od prób definiowania tego pojęcia — choćby intuicyjnie — sytuacje wymagające wdrożenia trybu interwencyjnego należy najczęściej kojarzyć z sytuacją nadzwyczajną, deficytem informacji, presją czasu czy — z pewnością — stanem zagrożenia interweniujących policjantów.

Poziom zagrożenia policjantów wykonujących czynności służbowe należałoby rozpatrywać na tle ogólnej charakterystyki zagrożenia

⁴ Hasło: interwencja [w:] B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996.

⁵ W. Bednarek, Z. Stocki, *Służba zewnętrzna — zasady, formy i koordynacja służby prewencyjnej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1974, s. 34.

⁶ Z. Wierny, *Interwencja funkcjonariuszy MO*, Warszawa 1972, s. 7.

przestępczością. Wzrost liczby przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, bezwzględność i determinacja sprawców, brutalizacja działań wyrażająca się stale rosnącą liczbą przestępstw dokonywanych z użyciem broni palnej i materiałów wybuchowych, przestępstwa na tle porachunkowym, umiędzynaradawianie się grup przestępczych to główne tendencje rozwoju przestępczości w Polsce w ciągu ostatnich lat. Nasilenie się tych zjawisk znajduje bezpośrednie przełożenie na bezpieczeństwo policjantów.

Z roku na rok rośnie liczba zdarzeń, w których ofiarami są policjanci. Niebezpieczne są zwłaszcza przestępstwa czynnej napaści (w tym z użyciem broni). Zdarzenia takie są nagłaśniane przez media i podobnie jak coraz liczniejsze przypadki nieudolnych interwencji czy ucieczek przestępców z aresztów policyjnych, konwojów, sądów — kształtują opinię na temat Policji, żeby wprost nie powiedzieć, że ją ośmieszają! Funkcjonariusze Policji podejmujący czynności interwencyjne nagminnie są znieważani, szarpani, opluwani, są podmiotem gróźb, co w konsekwencji rodzi agresję, frustrację i jest źródłem stresu. Sprawcy takich zachowań z reguły pozostają bezkarni, natomiast przełożeni uświadamiają podwładnym, że służba w Policji nieodłącznie wiąże się z takimi zachowaniami, reagowanie zaś na nie i próby przedstawiania zarzutów sprawcom są nieskuteczne, czego zresztą dowodzą statystyki. Bardzo często policjantom zostaje tylko nadzieja, że krzywdzące ich zarzuty prokuratorskie i wyroki sądów I instancji zostaną uchylone i ostatecznie pozostaje im jedynie ona, gdyż jako funkcjonariusze publiczni w szczególną ochronę ze strony państwa zdają się już nie bardzo wierzyć. Rozczarowanie, obawy i frustracje policjantów niejednokrotnie znajdują ujście w przestrzeni Internetu. Użytkownik Internetowego Forum Policyjnego o nicku „qrpiana” w poście napisał: „w naszym kraju (ten) agresor wie, że jak pójdzie do Prokuratury to bardziej będzie tłumaczył się policjant a nie on”⁷. Na koniec konstatuje: „słowa »nawet z narażeniem życia« — życie wielokrotnie pokazało, że nie zawsze brak techniki, a po prostu strach przed obiciem buźki oraz możliwymi zarzutami za przekroczenie uprawnień, bierze górę. Dlatego za często interwencje wyglądają jak wyglądają”⁸. W tym samym wątku „Pablo M” diagnozuje problem skuteczności w następujący sposób: „To właśnie bajanie o złych fundacjach Helsińskich, strachu i zagrożeniu powoduje, że policjant przy biernym oporze nie wie co ma począć — **zagrożenie to fakt, strach to decyzyja. Sam decydujesz czego się boisz**”⁹. Z drugiej zaś strony sytuacje,

⁷ <www.ifp.pl>.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

w których policjanci postępują stanowczo i konsekwentnie, nie wahając się skorzystać z uprawnień do zastosowania przymusu bezpośredniego, często interpretowane są zarówno przez media, jak i prokuratorów jako brutalne, nazbyt inwazyjne i kwalifikowane jako przekroczenie uprawnień¹⁰. W tym samym czasie, kiedy zarzuca się policji nieudolność, brak zdecydowania wobec sprawców różnego rodzaju burd stadionowych i towarzyszących „patriotycznym” manifestacjom czy też bezsilność wobec sprawców przestępstw o podłożu rasistowskim, Rzecznik Praw Obywatelskich alarmuje o stosowaniu przez policję przemocy. W piśmie do prokuratora generalnego z 16 grudnia 2013 r. pani rzecznik, powołując się na informacje medialne, wyraża „poważne zaniepokojenie” z powodu „stosowania przez funkcjonariuszy Policji przemocy — w tym nadużywaniu środków przymusu bezpośredniego — w wyniku czego dochodzi do powstania obrażeń u osób, wobec których podejmowane są czynności”¹¹. Obok mediów źródłem wiedzy rzecznika o zdarzeniach tego rodzaju są raporty z postępowań skargowych, wnioski osób bezpośrednio zainteresowanych oraz meldunki z wydarzeń nadzwyczajnych przekazywane z Komendy Głównej Policji.

Toczące się sprawy sądowe przeciwko policjantom stale potwierdzają potrzebę regulacji przypadków użycia broni palnej — ostrej, amunicji niepenetracyjnej czy wreszcie siły fizycznej w postaci uderzeń i kopnięć. Specyficzny charakter służby w Policji zmusza jej funkcjonariuszy do podejmowania decyzji w ułamku sekundy. Społeczeństwo, prokuratorzy i sędziowie oczekują, że będą to decyzje trafne oraz zgodne z przepisami. Policjanci często posądzani o działanie brutalne, pochopne i niezgodne z przepisami tylko w kwestii wsparcia technicznego swoich działań wybierają z 40 przypadków użycia 13 środków przymusu bezpośredniego! Nadużycie przysługujących uprawnień (najczęściej ich przekroczenie), złamanie zakazów użycia środków przymusu bezpośredniego o charakterze podmiotowym lub przedmiotowym, naruszenie zasad może skutkować odpowiedzialnością dyscyplinarną, karną, cywilną. Osobną kwestią pozostaje odpowiedzialność za złamanie zasad etyki zawodowej.

Istotą przymusu bezpośredniego i źródłem jego skuteczności jest przymoc fizyczna zmierzająca do prawidłowej realizacji ustawowych zadań stawianych między innymi przed policją. Ze względu jednak na jego dolegliwość

¹⁰ W sierpniu 2013 r. swoistą histerię polityczno-medialną wywołała wypowiedź ministra spraw wewnętrznych o monopolu państwa na legalną przemoc fizyczną, będąca w istocie cytatem z Maxa Webera — niemieckiego socjologa, historyka, ekonomisty i prawnika.

¹¹ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich, RPO-747187-II/13/EK z 16 grudnia 2013 r.

i towarzyszące jego użyciu naruszenie niejako „w majestacie prawa” gwarantowanych konstytucyjnie swobód obywatelskich musi podlegać rygorystycznym ograniczeniom. Naruszenie zasad, warunków lub przypadków użycia środków przymusu bezpośredniego może prowadzić do popełnienia przez policjantów „przestępstw przemocowych”. W wypadku realizowanych czynności interwencyjnych mogą np. zostać wypełnione znamiona takich czynów zabronionych, kwalifikowanych przez ustawodawcę w ustawie z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny¹² (dalej: k.k.) jako przestępstwo, jak:

- nieumyślne spowodowanie śmierci (art. 155 k.k.),
- ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 156 k.k.),
- pobicie (art. 158 k.k.), w tym z użyciem broni palnej lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu (art. 159 k.k.),
- naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.),
- zmuszanie do określonego zachowania (art. 191 k.k.).

Interesujący wydaje się fakt, że mimo skodyfikowania przez ustawodawcę wielu czynów zabronionych, których istotnym znamieniem jest przemoc, pojęcie to nie zostało ustawowo doprecyzowane (!). W słowniku języka polskiego przemoc jest zdefiniowana jako „przewaga, zwykle fizyczna, wykorzystywana w celu narzucenia komuś swojej woli, wymuszenia czegoś na kimś; także narzucona komuś bezprawnie władza; gwałt”¹³. Słownik socjologiczny opisuje przemoc jako „jeden z głównych, obok groźby, środków przymusu, polegający na użyciu siły fizycznej przez jednostkę czy grupę, często wbrew obowiązującemu prawu, w celu zmuszenia jakiejś osoby czy członków grupy do określonego działania czy też uniemożliwienie podjęcia działań lub do zaprzestania wykonywania czynności już rozpoczętej”¹⁴. Z kolei komentarz do art. 197 k.k. określa jeden ze środków prowadzących do popełnienia przestępstwa, jakim jest przemoc, jako „zachowanie sprawcy polegające na oddziaływanie środkami, które uniemożliwia lub przełamuje opór ofiary”¹⁵.

Sfery funkcjonowania policji, w których mogą występować zagrożenia związane z przekroczeniem uprawnień podczas realizacji czynności służbowych, w szczególności przestępstwa z użyciem przemocy, są stale przedmiotem zainteresowania i analiz Biura Spraw Wewnętrznych Komendy Głównej Policji. Analiza dokonanych przez ustawodawcę opisów sposobu,

¹² DzU z 1997 r., nr 88, poz. 553.

¹³ Hasło: przemoc [w:] S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 2003, s. 698.

¹⁴ Hasło: przemoc [w:] K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1997, s. 167.

¹⁵ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 449.

w jaki mogą być dokonane wyżej wymienione przestępstwa, w zestawieniu z wydarzeniami, w których doszło do nadużyć w związku z zastosowaniem siły fizycznej, pozwala wyodrębnić trzy zasadnicze obszary ryzyka:

- interwencje wymagające zastosowania środków przymusu bezpośredniego,
- czynności procesowe w sprawach o przestępstwa i wykroczenia oraz o czyny karalne nieletnich,
- czynności służbowe wykonywane z osobami pozbawionymi wolności i wobec takich osób.

Mimo że, jak wcześniej wspomniano, do przeprowadzania interwencji, a zatem i użycia środków przymusu bezpośredniego, uprawniony jest każdy policjant, można przypuszczać, że nadużycia te najczęściej jednak będą się zdarzać podczas czynności administracyjno-porządkowych. Do wniosku takiego muszą prowadzić rozważania prowadzone na gruncie statystycznym, biorąc pod uwagę choćby liczbę czynności prowadzonych w tym trybie i ich udział w ogólnej liczbie czynności policyjnych — obok operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych¹⁶. W latach 2008–2013 (I–IX) odnotowano łącznie 183 zdarzenia nadzwyczajne, które zawierały lub mogły zawierać elementy stosowania przemocy fizycznej. W rozbiciu na podkategorie: **pobicie w czasie interwencji/ w związku z wymuszaniem zeznań lub wyjaśnień** rozkład w poszczególnych latach przedstawiał się następująco: w 2008 r. — **31/1**, w 2009 r. — **32/2**, w 2010 r. — **22/6**, w 2011 r. — **24/6**, w 2012 r. — **13/2**, w 2013 r. (I–IX) — **29/15**. Dane te dotyczą zdarzeń, w których rozpoczęto czynności procesowe w związku z podejrzeniem przestępstwa¹⁷.

Na podstawie przytoczonych danych statystycznych można uznać, że biorąc pod uwagę skalę działań prowadzonych przez policję, przypadki bezprawnego stosowania przez policjantów przemocy podczas wykonywania zadań służbowych mają incydentalny charakter. W ocenie Biura Spraw Wewnętrznych Komendy Głównej Policji również „liczba zawiadomień dotyczących tego typu przestępstw nie odzwierciedla faktycznej

¹⁶ W pierwszych trzech kwartałach 2013 r. policjanci przeprowadzili **4 655 990** interwencji, **4 251 383** kontroli drogowych, zatrzymali na gorącym uczynku **157 153** sprawców i osadzili w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych **221 226** osób. Dane: Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji.

¹⁷ Na podstawie: Komenda Główna Policji, Biuro Spraw Wewnętrznych, *Charakter i zakres potencjalnych zagrożeń w aspekcie stosowania przez funkcjonariuszy Policji przemocy fizycznej podczas pełnienia służby na podstawie danych za okres od dnia 1 stycznia do dnia 30 września 2013 r.*, Warszawa 2013.

skali zjawiska, a jedynie poziom społecznego uwrażliwienia na zachowania funkcjonariuszy, które mogą nasuwać przypuszczenia stosowania przemocy”¹⁸. Przy czym ze względu na fakt, że „każdy przypadek przemocy jest przedmiotem doniesień medialnych i stanowi realne zagrożenie dla wizerunku Policji oraz podważa zaufanie do naszej formacji, dlatego wymaga wszechstronnego wyjaśnienia”¹⁹.

W procesie szkolenia policjantów, a na pewno w części dotyczącej taktyki i technik interwencji, największą rolę odgrywają dwa elementy: bezpieczeństwo i skuteczność działania. Niejednokrotnie zdarza się, że policjant, wykazując nadmierną troskę o własne bezpieczeństwo (mimo ryzyka wpisanego w ten zawód), jest w swoim działaniu mało skuteczny. Dzieje się tak głównie za sprawą niskiej sprawności fizycznej, braku wiedzy i umiejętności praktycznych, braku zaufania do partnera i jego walorów zawodowych, co w konsekwencji rodzi obawę niesprostania sytuacji i odstępowanie od czynności. Równie często policjant w pogoni za wynikami — do czego zmusza go chociażby polityka premiowania przez przełożonych — zapomina o własnym bezpieczeństwie, chcąc za wszelką cenę osiągnąć zamierzony cel. Sztuka polega na zachowaniu równowagi między tymi elementami, a punktem wyjścia powinna być rzeczowa ocena własnych możliwości, wsparcia udzielanego przez innych policjantów oraz posiadanego uzbrojenia i wyposażenia.

Na bezpieczne postępowanie składa się wiele czynników, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na poziom bezpieczeństwa zarówno wykonujących czynności policjantów, jak i osób postronnych. Niektóre z nich mają charakter obiektywny, np. rodzaj zdarzenia, miejsce, czas, uczestnicy, zadania do realizacji, posiadane wyposażenie techniczne, inne zaś, takie jak: posiadana wiedza zawodowa, sprawność fizyczna, znajomość technik posługiwania się środkami przymusu bezpośredniego, odporność na stres, komunikatywność, sposób wykorzystania posiadanego wyposażenia i uzbrojenia mają charakter subiektywny.

Na czynniki obiektywne policjant oczywiście nie ma wpływu. Można też mówić o granicach ludzkich możliwości w wypadku sprawności fizycznej, ale mimo wszystko nasuwa się pytanie: jak przebiegałyby przynajmniej niektóre z tragicznych zdarzeń, gdyby ich ofiary — policjanci polegli w służbie — dysponowali lepszym uzbrojeniem, informacjami na temat osób, w stosunku do których podejmowali czynności, mieli kamizelki kuloodporne lub w maksymalnym stopniu potrafili wykorzystać posiadane wyposażenie i zastosować właściwą taktykę?

¹⁸ Tamże, s. 19.

¹⁹ Tamże, s. 23–24.

Nie mniej ważne i decydujące o skuteczności działania policjanta jest jego bezpieczeństwo prawne, a więc przepisy ustanawiające ochronę prawną oraz dające policjantowi możliwości określonego działania, np. w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego, legitymowania, zatrzymywania, przeszukiwania itd. Wielu policjantów uważa posiadane uprawnienia za niewystarczające, lecz prawdą też jest, że wielu z nich nie potrafi ze swoich uprawnień korzystać. Często przyczyną bywa, no cóż, zwykła niekompetencja wywołana brakami w wykształceniu, ale równie często powodem są zawiłości interpretacyjne przepisów prawa czy wręcz ich sprzeczność. Niejednokrotnie mało czytelne i trudne do interpretacji przepisy prawa powodują powstanie bariery psychologiczno-prawnej i paraliżują zdolność policjanta do działania. Przykład? Od kilku lat na łamach periodyków zawodowych i nie tylko trwa polemika zmierzająca do rozstrzygnięcia kwestii, kiedy tak naprawdę policjant działa w warunkach obrony koniecznej? W służbie czy też po jej zakończeniu? Czy wtedy, gdy wykonuje czynności służbowe jako funkcjonariusz Policji, czy tylko wówczas, kiedy występuje jako osoba prywatna? Przypadki użycia broni i ich „nadzwyczajna” interpretacja czy też tocząca się od tragedii w Magdalence w 2003 r. jałowa dyskusja na temat „strzału ratunkowego” nie wymagają raczej komentarza.

Zdarzenia, w których śmierć ponoszą policjanci, natychmiast powinny być przedmiotem wnikliwej analizy, a wnioski z niej — publikowane w obiegu wewnętrznym i uwzględniane w programach szkolenia. Najczęściej nie jest to niestety łatwe zadanie i odtworzenie rzeczywistego przebiegu zdarzenia jest praktycznie niemożliwe, zaś media w takich wypadkach najczęściej spekulują na temat przyczyn zaistniałych zdarzeń i w różny, nie zawsze rzetelny, sposób relacjonują ich przypuszczalny przebieg, często z udziałem mało wiarygodnych „świadków”. Niegdyś dobrą praktyką było włączanie w skład zespołów rekonstruujących zdarzenia nadzwyczajne przedstawicieli szkół policyjnych. Systematycznie w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie analizie poddawane są telefonogramy i informacje z biuletynów dotyczące wydarzeń nadzwyczajnych i niestety nie jest to dla nas — szkoleniowców — pokrzepiająca lektura. Meldunki sporządzane przez dyżurnych są opisem dramatycznych wydarzeń, w których ofiarami są policjanci. Ofiary te bardzo często jawią się jako policjanci bez wyobraźni, rutyniarze podejmujący interwencje bez zapewnienia sobie przewagi taktycznej, wierzący nadmiernie w swoje umiejętności i możliwości fizyczne, jak również niezbyt biegle posługujący się bronią w warunkach stresu. Dopełnieniem tego obrazu są nie tylko amatorskie „filmiki” umieszczane w Internecie, lecz niestety także mające tradycję programy pokazujące pracę policji — najczęściej drogowej.

O armii mówi się żartobliwie, że przygotowuje się do wojny, której nigdy nie będzie. Dla policji wojna na ulicach toczy się stale i pociąga za sobą wiele ofiar. Czy i na ile nasze programy szkolenia, warunki, w jakich realizowane jest szkolenie, odpowiadają rzeczywistości? Czy uczymy prowadzenia skutecznej „walki”? Czy nasi instruktorzy są do tego przygotowani? Na to i na wiele innych pytań trudno udzielić jednoznacznej odpowiedzi, chociażby ze względu na dużą liczbę czynników determinujących skuteczność szkolenia. Do czynników tych z pewnością należałoby zaliczyć:

- predyspozycje psychofizyczne szkolonych,
- przygotowanie instruktorów,
- filozofię szkolenia,
- jasno postawione cele,
- stosunek szkolonych do treści szkolenia.

Na dobrą sprawę każdy z tych czynników mógłby stanowić temat odrębnej publikacji.

Mimo stałej ewolucji programów szkolenia i doskonalenia zawodowego i coraz lepszej bazy szkoleniowej, głębsza analiza systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego policjantów nakazuje poszukiwać odpowiedzi na kilka podstawowych pytań:

- Czy policjanci podstawowych struktur Policji mają możliwość uczestniczenia w szkoleniach dotyczących procedur działania zespołowego w warunkach zbliżonych do rzeczywistych realiów służby?
- Czy struktury organizacyjne polskiej Policji odpowiedzialne za szkolenie mają odpowiednio wyszkolonych instruktorów, bazę dydaktyczną oraz techniczne środki nauczania umożliwiające kształtowanie umiejętności i nawyków zapewniających bezpieczne wykonywanie obowiązków służbowych?
- Czy programy nauczania w sposób właściwy przygotowują policjantów do skutecznego, a zarazem bezpiecznego wykonywania zadań służbowych?

W systemie szkolnictwa policyjnego odpowiedzialność za szkolenie i doskonalenie zawodowe spoczywa głównie na szkołach policji, zaś uzupełnieniem jest doskonalenie o charakterze lokalnym. Problematyką bezpieczeństwa fizycznego funkcjonariuszy w szkołach zajmują się zakłady taktyki i techniki interwencji, natomiast w jednostkach Policji — posiadający uprawnienia instruktorzy. Zajęcia z dziedziny rozległe pojętego wychowania fizycznego, obejmujące sprawność fizyczną ogólną i specjalną, prowadzone są zgodnie z programami nauczania zatwierdzonymi przez Komendę Główną Policji. Określają one treści nauczania oraz liczbę godzin przeznaczoną na realizację programu.

Z analizy programów nauczania wynika, że zdecydowany nacisk położono na kształtowanie sprawności fizycznej policjantów. Znaczenie sprawności fizycznej dla policjanta nie podlega żadnej dyskusji. Należy postawić jedynie pytanie: czy sprawność fizyczna i umiejętności indywidualne z samoobrony oraz posługiwania się pałką służbową gwarantują bezpieczeństwo osobiste policjantowi? Treści zawarte w programach nauczania przygotowują policjanta do stosowania siły fizycznej w przypadkach pokonywania biernego i czynnego oporu oraz odpierania czynnej napaści. Natomiast podstawowe zasady taktyki mające zapewnić policjantom maksymalne bezpieczeństwo w czasie działań nakazują odchodzenie od stosowania siły fizycznej wymagającej fizycznego kontaktu z uzbrojonym napastnikiem na rzecz stosowania środków technicznych, takich jak: pałka, RMG (ręczny miotacz gazowy), broń gładkolufowa, siatka obezwładniająca czy broń krótka. Wiele szkoleń tylko w nazwie zawiera pojęcie taktyki działania zespołowego, ograniczając się do podstaw asekuracji i działania zespołowego podczas obezwładniania osób. Standardem w trakcie szkoleń powinno być także uczestniczenie w zajęciach w pełnym wyposażeniu służbowym i odpowiednim umundurowaniu.

Przykładem jednostek szkolonych w pełnym wyposażeniu z zachowaniem zasad współpracy zespołowej są pododdziały antyterrorystyczne Policji lub grupy realizacyjne policji kryminalnej. W formacjach tych odnotowuje się znikomy procent śmiertelnych lub ciężkich wypadków w służbie. Wnioski wydają się oczywiste. Profesjonalne, systematyczne szkolenie połączone z odpowiednim wyposażeniem technicznym w sposób znaczący zwiększa szanse policjantów w starciu z brutalnymi bandytami. Ponadto działania prowadzone przy wsparciu innych funkcjonariuszy podnoszą skuteczność interwencji i mają ogromny wpływ na bezpieczeństwo interweniujących funkcjonariuszy.

Przeprowadzone przeze mnie w latach 1998–2000 i 2003–2008 w komendach miejskich i powiatowych Policji badania ankietowe nt. oceny zawartości programów szkoleń z zakresu taktyki i techniki interwencji oraz poczynione obserwacje podczas służby na stanowiskach kierowniczych i dowódczych pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- duża liczba technik samoobrony dla przeciętnego policjanta jest zbędna w czasie wykonywania czynności służbowych ze względu na małą skuteczność i duże zagrożenie wynikające z bezpośredniego kontaktu z przeciwnikiem;
- w programach szkolenia należy zróżnicować procedury taktyczne dla policjantów służb prewencyjnej i kryminalnej ze względu na różnice

w umundurowaniu i wyposażeniu w czasie wykonywania zadań służbowych;

- w jak największym zakresie należy realizować zajęcia dotyczące działań zespołowych, współdziałania w patrolach dwuosobowych, kładąc jednocześnie szczególny nacisk na elementy asekuracji i współpracy przy realizowanych czynnościach interwencyjnych.

Analiza programów szkolenia strzeleckiego i konstrukcji obiektów, w których prowadzone są zajęcia, pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- strzelnice, na których realizowane jest lokalne doskonalenie strzeleckie, to często obiekty do tego niedostosowane (strzelnice sportowe, wojskowe, komercyjne itd.);
- dają się stale zauważyć spore rozbieżności między warunkami bezpieczeństwa a warunkami użycia broni w sytuacjach bojowych;
- utrzymuje się tendencja ograniczania dostępu do broni i zdejmowania za nią odpowiedzialności, broń stale jest „fetyszyzowana”; zjawisko to nasila każdy incydent związany z nieostrożnym obchodzeniem się z bronią;
- w czasie strzelań policjanci nie posługują się swoją bronią, lecz jednostkami pozostającymi w wyposażeniu szkół (ośrodka szkolenia);
- poprawa stanu bezpieczeństwa to bardzo złożony proces wymagający podjęcia wielu inicjatyw i dokonania wielu istotnych zmian w policji.

Tragiczne wydarzenia kilkunastu minionych lat uruchomiły pozytywne i oczekiwane procesy zmian mających na celu uproszczenie procedur użycia środków przymusu bezpośredniego i broni w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia policjanta. Był to sygnał dla środowiska policyjnego i osób odpowiedzialnych za szkolenie policjantów do podejmowania działań zapobiegających kolejnym tragediom. Mając na względzie podniesienie skuteczności szkolenia, wśród propozycji zmian, które mogą w zdecydowany sposób wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa fizycznego interweniujących policjantów, w pierwszej kolejności należałoby wprowadzić kolejne rozwiązania:

- w ramach nauczania praktycznych umiejętności i nawyków ograniczyć maksymalnie liczbę zajęć kształtujących umiejętności indywidualne, zastępując je inscenizacjami lub symulacjami interwencji policyjnych;
- zajęcia te realizować nieschematycznie — o różnych porach doby, w różnym terenie i warunkach oświetleniowych;
- podczas zajęć ze strzelania i taktyki interwencji obligatoryjnie używać broni będącej w wyposażeniu jednostki macierzystej policjanta (dziś regułą jest posługiwanie się na zajęciach bronią będącą na stanie szko-

- ły policyjnej — kształtuje to zbędne nawyki i bezużyteczne umiejętności);
- położyć większy nacisk na doposażenie jednostek szkoleniowych w środki techniczne gwarantujące kształtowanie umiejętności i nawyków mających wpływ na bezpieczeństwo fizyczne policjanta (środki ochrony osobistej, nowoczesne wyposażenie techniczne, systemy aktywnego treningu strzeleckiego z użyciem trenażerów, amunicji barwiącej itp.);
 - szkoły policji, ośrodki szkolenia oraz komórki „szkoleniowe” komend wojewódzkich Policji i Komendy Stołecznej Policji powinny dokonywać analiz stanu bezpieczeństwa, wykorzystując do tego celu dokumentację wydarzeń nadzwyczajnych — pozwoli to określać bieżące zagrożenia i przeciwdziałać przyczynom utraty życia i zdrowia funkcjonariuszy, w tym celu należałoby określić zasady współpracy i dostępu do dokumentacji zdarzeń;
 - należy poszukiwać nowych możliwości w lepszej organizacji służby związanych z wykorzystaniem środków technicznych oraz zasobów ludzkich polegających na wypracowaniu algorytmów postępowania w szczególnie niebezpiecznych interwencjach;
 - należy stosować intensywnie bieżące kontrole obowiązkowego wyposażenia w służbie oraz realizacji zaleceń dotyczących sposobu pełnienia służby w określonych porach dnia i rejonach służbowych (dyscyplina służbowa);
 - większy nacisk położyć na trening bezstrzałowy i czynności związane z obsługą broni (duża liczba wypadków w służbie wiąże się z brakiem podstawowych nawyków obsługi broni, co świadczy o tym, że broń stale stanowi duże zagrożenie zarówno dla przestępców, jak i samych policjantów);
 - należałoby dokonać stosownych zmian w systemie oceny sprawności fizycznej funkcjonariuszy, uwzględniając zajmowane stanowisko i realizowane zadania.

Z całą pewnością można stwierdzić, że w niektórych przypadkach sami policjanci, lekceważąc podchodząc do wykonywanych czynności służbowych, przyczyniają się do powstania lub eskalacji zagrożenia, a lista tych grzechów jest niestety długa. Przez wiele lat w salach, gdzie realizowałem swoje zadania służbowe jako instruktor, na widocznym miejscu eksponowałem myśl, od której rozpocząłem pierwsze zajęcia:

„Rozsądek nie jest tchórzostwem,
brak rozsądku jest głupotą”
autor nieznany

Literatura

1. Bednarek W., Stocki Z., *Służba zewnętrzna — zasady, formy i koordynacja służby prewencyjnej. Wybrane zagadnienia*, Wyd. Akademia Spraw Wewnętrznych, Warszawa 1974.
2. Dubisz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 3, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003.
3. Dunaj B. (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wyd. Wilga, Warszawa 1996.
4. *Katalog mierników dla komend wojewódzkich (stołecznej) Policji na 2013 rok*, Warszawa 2013.
5. Komenda Główna Policji, Biuro Spraw Wewnętrznych, *Charakter i zakres potencjalnych zagrożeń w aspekcie stosowania przez funkcjonariuszy Policji przemocy fizycznej podczas pełnienia służby na podstawie danych za okres od dnia 1 stycznia do dnia 30 września 2013 r.*, Warszawa 2013.
6. Komenda Główna Policji, *Priorytety i zadania priorytetowe Komendanta Głównego Policji na lata 2013–2015*, KGP, Warszawa 2012.
7. Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
8. Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, Wyd. Graffiti BC, Toruń 1997.
9. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich, RPO-747187-II/13/EK z 16 grudnia 2013 r.
10. Wierny Z., *Interwencje funkcjonariuszy MO*, Wyd. Departamentu Szkolnictwa i Doskonalenia Zawodowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Warszawa 1972.
11. Zestawienie statystyczne osiągniętych wartości dotyczących czasu reakcji na zdarzenie przez jednostki podrzędne do WA KGP Warszawa w okresie od 01.01.2013 do 31.12.2013, formularz IV/3, wydruk z 17 stycznia 2014 r.

Realizm szkolenia taktycznego policyjnych sił specjalnych warunkiem wysokiego poziomu umiejętności bojowych policjantów

Streszczenie. Szkolenie jednostki kontrterrorystycznej policji to podstawowa i priorytetowa kwestia warunkująca jej funkcjonowanie. Służba w niej to praktycznie permanentne szkolenie. Cały proces szkolenia jest podporządkowany taktyce walki bezpośredniej w miejscach i obiektach, w których w przyszłości funkcjonariusze tych jednostek mogą podejmować działania bojowe. Najistotniejszym elementem w każdym podmiocie organizacyjnym jest człowiek. Zakres zadań, wykonywane i przewidywane sposoby działania wymagają od policjantów służących w jednostkach specjalnych szczególnych predyspozycji psychofizycznych. Aby przejść do procesu wyszkolenia taktycznego, w pierwszej kolejności dąży się do uzyskania przez policjantów jednostki specjalnej najwyższych umiejętności w posługiwaniu się bronią. Efektem szkolenia jest wyrobienie u ćwiczących nawyków „pamięci mięśniowej” — wykonywania ruchów automatycznie. Niezwykle istotny jest pierwszy etap szkolenia związany ze szkoleniem podstawowym — przygotowującym policjantów jednostki kontrterrorystycznej do działań bojowych w ramach taktyki kontrterrorystycznej. Ośrodki szkolenia taktycznego znajdują się przy każdym pododdziale kontrterrorystycznym. Niemiecka jednostka GSG-9 (Grenzschutzgruppe 9) posiada kompleks obiektów do treningów taktycznych, wśród których znajduje się duży hangar, do którego na szynach wprowadzane są makiety wykonane z drewna, naturalnej wielkości — samolot, pociąg, autobus. Izraelscy agenci ochrony, pełniący służbę na pokładach samolotów lotniczych linii EL-AL, a także chroniący najważniejsze osoby w państwie (VIP), korzystają z bardzo prostych w swej konstrukcji obiektów, które jednocześnie oddają realizm możliwych wydarzeń związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa w samolocie. W Polsce jedynie Biuro Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji posiada na swoim terenie profesjonalną bazę szkoleniową, odpowiadającą europejskim i światowym standardom. Infrastruktura szkoleniowa jednostek kontrterrorystycznych jest inwestycją kosztowną i trudną w wykonaniu. Zainwestowane środki finansowe zwracają się w postaci poziomu wyszkolenia policjantów takiej formacji, a także bezpieczeństwa tych funkcjonariuszy i osób będących ofiarami ataku terrorystycznego.

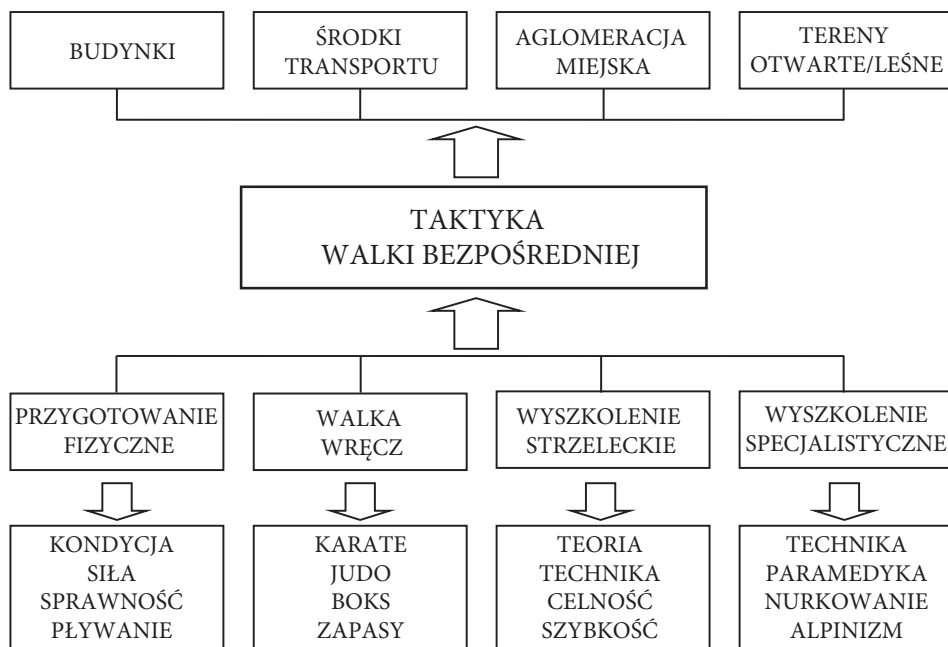
Słowa kluczowe: szkolenie taktyczne, pododdział kontrterrorystyczny, Policja, bezpieczeństwo wewnętrzne

Abstract. Training is the basic and priority issue in counterterrorism police unit. Service is practically permanent training. The whole process of training is directly subordinated to direct combat tactics in places and facilities where the future may take combat action. The most important element in any organizational entity is the man. The range of performed tasks and the expected ways of acting require special psychophysical predispositions of police officers serving in special units. To go to the tactical training process, the first aim is to obtain the highest skills in the use of weapons by police officers of the special unit. The result of the training is to develop muscle memory habits — doing movements automatically. Extremely important is the first stage of training, which is connected with basic training — preparing police officers of counterterrorism units for combat operations in the context of counterterrorism tactics. Tactical training centers are located at each subdivision of counterterrorism. German unit GSG-9 has a complex of facilities for tactical training, among which there is a large hangar where they put on the rails a full-scale model of a plane, train, bus — made of wood. Israeli security agents who are on duty on board of air line EL-AL, as well as protecting the most important people in the country (VIP) use objects which are very simple in its construction and give the realism of possible events related to the risk security on an airplane too. In Poland, only the Anti-Terrorist Operations Bureau of Police Headquarters, has on its premises a professional training base corresponding to the European and world standards. Training infrastructure of counterterrorism units is costly and difficult to build investment. The invested funds return in the form of the level of training of police officers from this kind of forces, as well as their safety and the safety of people who are the victims of a terrorist attack.

Keywords: tactical training, counterterrorism subdivision, police, internal security

Szkolenie jednostki kontrterrorystycznej policji to podstawowa i priorytetowa kwestia warunkująca jej funkcjonowanie. Służba w niej to praktycznie permanentne szkolenie. Cały proces szkolenia jest podporządkowany taktyce walki bezpośredniej w miejscach i obiektach, w których w przyszłości funkcjonariusze tych jednostek mogą podejmować działania bojowe (rycina 1). Najistotniejszym elementem w każdym podmiocie organizacyjnym jest człowiek. Zakres zadań, wykonywane i przewidywane sposoby działania wymagają od policjantów służących w jednostkach specjalnych szczególnych predyspozycji psychofizycznych.

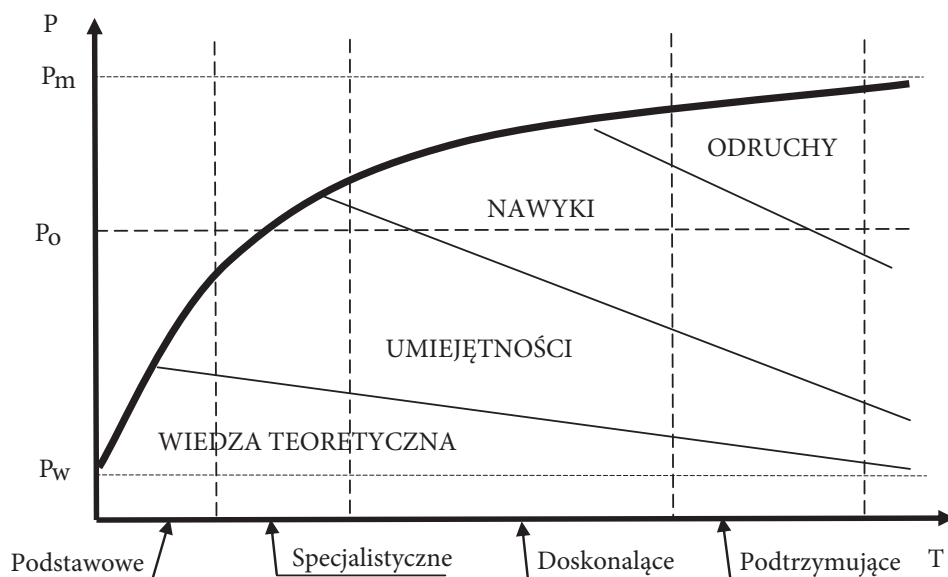
Rycina 1. Obszary procesu przygotowania do działań bojowych policjantów jednostki kontrterrorystycznej

Źródło: opracowanie własne

Proces szkolenia, aby był skuteczny i przynosił efekty, musi przebiegać zgodnie z pewnymi zasadami, a przekazywanie wiedzy powinno się odbywać w ściśle określonej kolejności (rycina 2). Proces szkolenia składa się z czterech podstawowych faz:

- szkolenia podstawowego,
- szkolenia specjalistycznego,
- szkolenia doskonalącego,
- szkolenia podtrzymującego.

Rycina 2. Przebieg procesu szkolenia jednostki kontrterrorystycznej

P — poziom wyszkolenia (w — wyjściowy, o — oczekiwany, m — modelowy)

T — czas realizacji szkolenia

Źródło: K. Jałoszyński, S. Kulczyński, *Dobór i szkolenie żołnierzy/policjantów jednostek przeznaczonych do walki z terroryzmem* [w:] K. Jałoszyński (red.), *Zagadnienia fizycznej walki z terroryzmem. Aspekty organizacyjne i prawne*, Warszawa 2010, s. 144

Jednostka kontrterrorystyczna to organizm złożony z ludzi, którzy muszą na sobie wzajemnie polegać. W dowodzeniu tego typu pododdziałem nie ma miejsca na słabości. Aby stworzyć silny i zgrany zespół, policjanci powinni mieć wpojoną odpowiedzialność za kolegę, zadanie, jakie mają wykonać, ludzi, którym mają pomóc. Wzorzec, jakiemu powinien podlegać proces kierowania/dowodzenia jednostką kontrterrorystyczną najlepiej oddają słowa twórcy i pierwszego dowódcy niemieckiej jednostki kontrterrorystycznej GSG-9, generała Urilcha K. Wegenera: „GSG-9 była dowodzona przeze mnie według wytycznych taktyki typu pruskiego, co oznacza, że jeśli zostaje przekazane członkowi GSG-9 zadanie, musi on być w stanie wypełnić misję lub wypełnić rozkaz na własną odpowiedzialność poprzez dostosowanie się do sytuacji, jeśli tego wymagają okoliczności”¹.

¹ R. Tophoven, *Mogadishu — 30 Years After*, “Safety and Security International” 2007, No. 6, s. 6 (tłum. K. Maniszewska).

Najistotniejszym elementem w każdym podmiocie organizacyjnym jest człowiek. Od tego, jakich ludzi przyjmiemy do jednostki kontrterrorystycznej zależeć będzie jej poziom wyszkolenia, co ma bezpośrednie przełożenie na możliwości realizacji zadań bojowych. Idealny typ funkcjonariusza GSG-9 tak opisywany jest przez byłego głównego psychologa grupy, Wolfganga Salewskiego: „Potrzebujemy idealisty, który chce zaangażować wszystkie swoje zdolności fizyczne i psychiczne w zmienianie rzeczy, które są w naszym społeczeństwie złe i przywracanie porządku, ale nie potrzebujemy kogoś, kto mówi, że sam jest w stanie bronić naszych wolnych, demokratycznych struktur. GSG-9 potrzebuje mądrych ludzi, którzy mają praktyczną inteligencję”².

Służba w jednostce specjalnej policji jest wyjątkowo ciężka i uciążliwa, zarówno pod względem fizycznym, jak i psychicznym. Każdy, kto wstępuje do jednostki kontrterrorystycznej, musi mieć świadomość, że będzie wykonywał zadania szczególnie niebezpieczne³ i uczestniczył w szkoleniu niosącym ze sobą ryzyko kontuzji, trwałego uszczerbku na zdrowiu, a nawet śmierci. Podejmując służbę w tego typu jednostce, trzeba zatem godzić się na ponoszenie związanego z tym ryzyka. Elitarność nie wynika bowiem jedynie z nazwy „jednostka specjalna”, ale przede wszystkim z niecodzienności wykonywanych zadań oraz formy przygotowania się do nich (procesu szkolenia). Działania, w realizacji których uczestniczą policjanci jednostek kontrterrorystycznych, wynikają z wydarzeń nagłych (np. wzięcie zakładników, podłożenie ładunku wybuchowego) lub też podyktowane są wysokim stopniem niebezpieczeństwa, wynikającym ze zbyt wysokiego ryzyka dla przeciętnego policjanta (np. zatrzymanie uzbrojonego przestępcy)⁴. Wymagania, jakie stawiane są jednostkom specjalnym, do których należy jednostka kontrterrorystyczna, sprawiają, że trafiają do nich wyselekcjonowani policjanci, dysponujący atrybutami, które odróżniają ich od kolegów z jednostek typowych. Wpływają na to następujące czynniki⁵:

² R. Scholzen, *Anti-Terror Special Forces of the Police*, “Safety and Security International” 2007, No. 6, s. 8 (tłum. K. Maniszewska).

³ K. Jałoszyński, *Uwagi na temat niektórych aspektów szkolenia specjalistycznego oraz taktyki specjalnej krajowych formacji antyterrorystycznych*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej w Szczytnie” 1988, nr 1/60, s. 23.

⁴ Biuro Prewencji Komendy Głównej Policji, *Program szkolenia i doskonalenia zawodowego etatowych pododdziałów antyterrorystycznych Policji*, Warszawa 1995, s. 3.

⁵ D. Zawadka, *Sumienie czy rozkaz — wyznacznikiem działania w operacjach specjalnych* [w:] A. Szerauc (red.), *Służyć w ochronie i obronie wartości. Aksjologiczne fundamenty służb mundurowych*, Płock 2010, s. 167–168.

- jednostki specjalne są formowane z dojrzałych, doświadczonych policjantów, kompetentnych, często posiadających umiejętności w więcej niż jednej specjalności (są to wyselekcjonowani specjaliści dysponujący zdolnościami precyzyjnych działań uderzeniowych, stąd ryzyko podejmowania błędnych decyzji czy też wydawania błędnych rozkazów jest maksymalnie zminimalizowane);
- policjanci jednostek specjalnych są przygotowani do działania w małych, samowystarczalnych zespołach, są poddawani permanentnej weryfikacji poziomu wyszkolenia bojowego, a także efektywności działania zespołowego w sytuacji najwyższego ryzyka i stresu.

Zakres zadań, wykonywane i przewidywane sposoby działania wymagają od policjantów służących w jednostkach specjalnych szczególnych predyspozycji psychofizycznych, wyrażających się w odwadze, ofiarności, opanowaniu, odporności na stresy w trudnych warunkach i w bardzo wysokiej sprawności fizycznej, w pełni tego słowa znaczeniu⁶.

Podstawowym warunkiem pracy, a przez to również uczestniczenia w szkoleniu oraz działaniach bojowych policjantów jednostki specjalnej jest bardzo dobry stan ich zdrowia. Od stanu zdrowia zależy w głównej mierze dyspozycja i chęć do udziału w treningach, jak również utrzymanie w pełni sprawnego organizmu podlegającego często submaksymalnym lub maksymalnym obciążeniom⁷.

Znaczenie budowy somatycznej (wraz z jej cechami charakterystycznymi) dla efektywności uzyskiwanych rezultatów jest bezdyskusyjne, wynikające z wieloletnich doświadczeń teorii i praktyki sportu. W zakresie służby w jednostkach antyterrorystycznych najbardziej pożądane są osoby o harmonijnej budowie ciała. Przesadna muskulatura występująca zwłaszcza u kulturystów nie jest cechą, która ma pozytywne znaczenie dla sprawności fizycznej komandosa. Rozbudowane partie mięśni powodują ograniczenie ruchliwości, spowolnienie i mniejszą koordynację ruchową.

Podstawowym twierdzeniem teorii sportu jest to, że sprawność ogólna stanowi podstawę do wszelkiej sprawności specjalnej⁸. Dlatego też tak duży nacisk kładzie się na poznanie (określenie) jej poziomu w trakcie wybierania kandydatów do służby w formacjach kontrterrorystycznych. Znajo-

⁶ M. Żywczyk, *Szkolenie funkcjonariuszy pododdziałów specjalnych MO przeznaczonych do fizycznego zwalczania terroryzmu*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej w Szczytnie” 1988, nr 1/60, s. 141.

⁷ J. Hybiński, *Szkolenie sportowe w pododdziale antyterrorystycznym*, Wydział Antyterrorystyczny Komendy Stołecznej Policji, 1991 (maszynopis).

⁸ Tamże.

mość dokładnych możliwości w dziedzinie sprawności ogólnej żołnierza czy policjanta umożliwia dalsze kształtowanie jego sprawności specjalnej, z uwzględnieniem kształtowania cech motorycznych wymagających większego wysiłku, określenia stopnia swobody przy organizacji zajęć indywidualnych i zespołowych.

Nie mniej ważnym niż poziom sprawności ogólnej jest poziom odporności psychicznej podczas wysiłku fizycznego. Można wyodrębnić dwa aspekty tego zagadnienia: pierwszy związany jest z reakcją na wzrastające obciążenie treningowe, drugi, z zachowaniem w momentach decydujących mającym wpływ na uzyskany wynik (zdolność do krótkotrwałego dodatkowego wysiłku, umiejętność opanowanego reagowania na przegraną). Reakcja psychiczna, która jest możliwa do zaobserwowania podczas wysiłku fizycznego, stanowi bardzo ważny element przy określaniu odporności komandos na stres podczas działań bojowych.

Wytrzymałość specjalną kształtuje się na bazie wytrzymałości ogólnej. W zależności od wymagań stawianych służącym w pododdziale, wytrzymałość ta może być kształtowana w kierunku bardzo intensywnego, krótkotrwałego wysiłku bądź też nastawiona na wysiłek długotrwały. Intensywny, krótkotrwały wysiłek będzie domeną policyjnych jednostek specjalnych, natomiast wysiłek długotrwały (np. marsze wielokilometrowe z pełnym obciążeniem) będzie bardziej pożądanym w pododdziałach wojskowych. Wynika to między innymi z zadań dywersyjnych, jakie mają jednostki wojskowe.

Formy treningowe, jakie mają zastosowanie w tego typu jednostkach, można umownie kwalifikować według różnych układów:

- według pracy nad poszczególnymi elementami podlegającymi wytrenowaniu:
 - trening sprawnościowy,
 - trening techniczny,
 - trening taktyczny;
- według kształtowania cech motorycznych:
 - trening ogólnorozwojowy,
 - trening specjalistyczny,
 - trening siłowy,
 - trening wytrzymałościowy,
 - trening szybkościowy;
- według kształtowania techniki (np. technika pokonywania elementów toru przeszkód);
- według kształtowania elementów taktycznych (np. taktyka pokonywania toru przeszkód);

- według charakteru zajęć:
 - trening indywidualny,
 - trening zespołowy,
 - trening górski,
 - trening obwodowy,
 - itp.

Jak wynika z analizy tego umownego podziału form treningowych, można je łączyć w grupy, np.: trening taktyczno-techniczny, trening indywidualny — ogólnorozwojowy itp.

Stosowanie jednostek czasowych uzależnione jest od stopnia wytrenowania ćwiczących, a także założonego efektu końcowego.

Do najbardziej pożądanых cech motorycznych, jakie należy kształtować u policjantów pododdziałów antyterrorystycznych, należą:

- szybkość — określa się ją jako zdolność do wykonywania ruchów w najmniejszych dla danych warunków odcinkach czasu; ma ona jeden wymiar, jakim jest czas, i mieści w sobie trzy składowe: czas reakcji, prędkość pojedynczego ruchu, częstotliwość ruchu w określonych cyklach;
- siła mięśni — stanowi zewnętrzny wyraz pracy mięśni, który jest iloczynem masy i przyspieszenia; ćwiczenia kształtujące siłę ukierunkowane są głównie na wzrost wytrzymałości i szybkości, mniej natomiast na rozwój masy mięśni;
- wytrzymałość — jest jedną ze składowych przygotowania sprawnościowego, charakteryzuje się ona zdolnością do kontynuowania długotrwałego wysiłku o wymaganej intensywności, przy utrzymaniu możliwie najwyższej efektywności pracy i zachowaniu podwyższonej gotowości na zmęczenie, przy wysiłku odbywającym się w różnych, także niekorzystnych warunkach środowiska zewnętrznego;
- koordynacja ruchowa — cecha motoryczna pozwalająca na prawidłowe wykonywanie technik, umiejętności powrotu do stanu równowagi po działaniu czynnika zewnętrznego, jak również po wykonaniu ćwiczenia wymuszającego zmianę pozycji ruchu odmiennej niż naturalna;
- gibkość — jest zdolnością do osiągania dużej amplitudy w wykonywanych ruchach;
- skoczność — polega na określeniu zdolności chwilowego pokonania własnego ciężaru ciała w celu przeniesienia go jak najwyżej lub jak najszybciej.

Aby przejść do procesu wyszkolenia taktycznego, w pierwszej kolejności dąży się do uzyskania przez policjantów jednostki specjalnej najwyższych umiejętności w posługiwaniu się bronią. Wyraźnie należy podkreślić,

że nie sama umiejętność celnego strzelania jest najważniejszą. Musi ona iść w parze z umiejętnością posługiwania się bronią, czyli:

- wykonywania czynności z płynnym dobywaniem broni z kabury (w przypadku pistoletu);
- kierowania broni w kierunku celu tylko w sytuacji, gdy cel jest rozpoznany;
- zajmowania pozycji strzeleckiej;
- przemieszczania się z bronią w obiektach;
- wymiany magazynków;
- usuwania zacięć.

Wyszkolenie strzeleckie ukierunkowane jest zatem na opanowanie przez policjanta techniki posługiwania się bronią — szybkiego i precyzyjnego wykonywania wszystkich czynności, skutecznego rażenia celu ogniem, z zapewnieniem maksymalnego bezpieczeństwa zarówno strzelającemu, jak i osobom postronnym. Nierozzerwalnie łączy się z wyszkoleniem taktycznym⁹.

Efektom szkolenia jest wyrobienie u ćwiczących nawyków pamięci mięśniowej — wykonywania ruchów automatycznie, co skraca czas od chwili dołączenia broni do oddania pierwszego strzału. Ten sam odruch dotyczy wszystkich innych czynności związanych z wymianą magazynka, zmianą kierunku rażenia celu itp. Trzy czwarte treningu strzeleckiego jest wykonywane „na sucho” — bezstrzałowo, jedna czwarta jednostki szkoleniowej to trening z użyciem ostrej amunicji. Wyrabia się u policjantów nawyk strzelania bez zamykania jednego oka. Przemykanie jednego oka podczas strzelania jest bardzo złym nawykiem. Nawet strzelec wyborowy nie zamyka oka. Nasz system wzrokowy stworzony jest do odbierania bodźców wzrokowych przy otwartych obu oczach. Zamknięcie jednego powoduje zakłócenie jego normalnej pracy.

Realizacja procesu szkolenia, według powyższej kolejności, może zapewnić oczekiwane efekty wyrażające się w poziomie wyszkolenia bojowego. Poziom wyszkolenia pojedynczego policjanta jednostki kontrterrorystycznej przekłada się na poziom wyszkolenia całego pododdziału.

Niezwykle istotny jest pierwszy etap szkolenia, związany ze szkoleniem podstawowym — przygotowującym policjantów jednostki kontrterrorystycznej do działań bojowych w ramach taktyki kontrterrorystycznej. Od wpojenia i wyrobienia prawidłowych nawyków i umiejętności

⁹ K. Jałoszyński, *Technika posługiwania się bronią. Antyterrorystyczne wyszkolenie strzeleckie*, Legionowo 1999, s. 5.

na początku drogi ku profesjonalizmowi zależy późniejsze funkcjonowanie tych funkcjonariuszy w zespołach bojowych.

Tego typu kursy przygotowujące nowo przyjętych policjantów/żołnierzy do służby w pododdziale specjalnym są organizowane według sprawdzonych schematów i praktycznie, podobnie jak w wypadku selekcji, niewiele różnią się od siebie w poszczególnych formacjach. Należy pamiętać, że umiejętności zdobyte podczas szkolenia podstawowego stanowią fundament do dalszego rozwoju policjanta/żołnierza jednostki kontrterrorystycznej. Fakt osiągnięcia najwyższych ocen w trakcie takiego kursu nie jest równoznaczny z osiągnięciem najwyższego poziomu wyszkolenia bojowego. Dopiero udział w realnych działaniach stanowi faktyczne odzwierciedlenie nabytych umiejętności. Najważniejsze jest doświadczenie, dlatego też przyjmuje się, że policjant jednostki kontrterrorystycznej jest właściwie przygotowany do działań bojowych po 4–5 latach od chwili przyjęcia do jednostki.

Ośrodki szkolenia taktycznego znajdują się przy każdym pododdziale kontrterrorystycznym. Bez nich nie można mówić o jakimkolwiek przygotowaniu do działań bojowych. Ich wyposażenie, charakter makiet obiektów treningowych, uzależnione jest od możliwości finansowych, jakimi jednostka dysponuje. Najbogatsze pododdziały mają najlepsze ośrodki wyszkolenia taktycznego.

Niemiecka jednostka GSG-9 posiada kompleks obiektów do treningów taktycznych, wśród których znajduje się duży hangar, do którego na szynach wprowadzana jest makiet samolotu wykonana z drewna, naturalnej wielkości. Może być ona, w zależności od potrzeb (założeń jakiego typu samolot będzie szturmowany), podnoszona na dowolną wysokość za pomocą podnośników hydraulicznych. W miejsce makiet samolotu można wprowadzić makietę autobusu lub wagonu kolejowego (również wykonanych z drewna). Wszystkie makiety nie mają dachu, co umożliwia obserwację przez instruktorów (z góry przez kuloodporne szyby), jak przebiega ćwiczenie.

Izraelscy agenci ochrony pełniący służbę na pokładach cywilnych samolotów lotniczych linii EL-AL, a także chroniący najważniejsze osoby w państwie (VIP) korzystają z bardzo prostych w swej konstrukcji obiektów, które jednocześnie oddają realizm możliwych wydarzeń związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa w samolocie. Zajęcia praktyczne — strzelackie i taktyczne — odbywają się na kilku obiektach na terenie ośrodka szkolenia. Ćwiczy się między innymi strzelanie z samochodu, pracę agentów ochrony podczas mitingów polityków, ochronę kolumn samochodowych